

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра соціології та психології

ПРОГРАМА

**з навчальної дисципліни «Психологія праці та
інженерна психологія»**

**вибіркових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 26.08.2022 № 6

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної
ради ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та
психології Протокол від 17.08.2022 № 7

Розробники:

1. Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук
Філоненко В.М.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії
фізичної культури, кандидат психологічних наук, доцент Павлик О.М.

2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук,
доцент Шиліна А.А.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Психологія праці та інженерна психологія» складена відповідно до освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія (практична психологія).

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологія праці та інженерна психологія» є психологічні факти і закономірності, які породжені трудовою діяльністю людини, її розвитком і функціонуванням як індивіда, суб'єкта, особистості та індивідуальності.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Психологія праці та інженерна психологія» тісно пов'язана із дисциплінами: «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Психофізіологія», «Ергономіка» та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

- Тема 1. Психологія праці як галузь психологічної науки.
- Тема 2. Історія психології праці.
- Тема 3. Психологія праці : основні складові дисципліни.
- Тема 4. Психологія вивчення професій.
- Тема 5. Мотивація трудової діяльності.
- Тема 6. Умови професійної діяльності.
- Тема 7. Працездатність. Шляхи, засоби і зміст заходів збереження працездатності.
- Тема 8. Людській фактор та ефективність праці групи.
- Тема 9. Психологічні аспекти добору, відбору та оцінювання кадрів.
- Тема 10. Психологічні питання трудової адаптації та безпеки праці.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання дисципліни: оволодіння здобувачами теоретичними знаннями про особливості видів трудової діяльності людини та підготовку її до праці; визначення психологічних аспектів відбору, прийому на роботу і розстановку кадрів; вивчити психологічні проблеми виробничого навчання; засвоїти психологічні аспекти причин виробничого травматизму.

1.2. Завдання: ознайомити здобувачів з основами, поняттями, принципами, концепціями курсу «Психологія праці та інженерна психологія», розкрити психологічні закономірності організації робочого процесу, виробити у студентів ряд умінь та навичок застосування набутих знань у практичних сферах своєї діяльності, активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

1.3. Згідно з освітньою програмою здобувачі вищої освіти повинні:
знати:

- методологічні й теоретичні основи професійної діяльності;
- особливості застосування методів психології праці та інженерної психології;
- психологічну структуру професійної діяльності
- шляхи і засоби активації психічних функцій у процесі праці;
- основи виробничого навчання та шляхи формування трудових навичок і вмінь.

вміти:

- психологічними засобами підвищувати продуктивність праці, впливати на зміни у структурі мотивів діяльності працівника;
- проводити спостереження за функціональним станом суб'єкта праці, враховувати психофізіологічні закономірності процесу праці і сприяти її активації;
- діагностувати рівень та особливості динаміки працездатності працівника;
- відстежувати причини виникнення виробничих конфліктів і застосовувати методи їх вирішення;
- за допомогою профілактичних заходів запобігати станам перевтоми, монотонії та ін.;
- проводити діагностику професійної спрямованості, визначати особливості мотивів професійної діяльності, адекватно оцінювати рівень розвитку професійно важливих якостей суб'єкта праці;
- розробляти технологію професійного відбору працівників;
- використовувати активні методи навчання працівників.

1.4. Форма підсумкового контролю (залік).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 135 годин / 4,5 кредитів ECTS.

1.5. Програмні компетентності:

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	І. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	ЗК-4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК-8	Навички міжособистісної взаємодії.
	СК-1	Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
	СК-3	Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
	СК-4	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

2. Короткий опис змісту навчальної дисципліни

Тема 1. Психологія праці як галузь психологічної науки.

Поняття «праця». Основні риси праці. Праця в вузькому і широкому розумінні слова. Поняття «психологія праці», «психологія праці у вузькому розумінні слова», «психологія праці у широкому розумінні слова». Об'єкт, предмет, ціль та завдання психології праці. Взаємозв'язки психології праці з іншими дисциплінами. Принципи та методи дослідження психології праці.

Тема 2. Історія психології праці.

Історія зарубіжної психології праці. Становлення і розвиток вітчизняної психології праці.

Тема 3. Психологія праці : основні складові дисципліни.

Основні складові дисципліни. Інженерна психологія. Ергономіка. Організаційна психологія. Професійна орієнтація та професійне навчання.

Тема 4. Психологія вивчення професій.

Професія. Класифікація професій. Професіографія, професіограма, психограма. Загальна характеристика професій типу «людина-людина». Загальна характеристика професій типу «людина - природа». Загальна характеристика професій типу «людина - техніка». Загальна характеристика професій типу «людина-знакова система». Загальна характеристика професій типу «людина-художній образ».

Тема 5. Мотивація трудової діяльності.

Сутність і теоретико-прикладні засади мотивування. Психологічні теорії мотивації. Управління мотивацією праці. Методи і методики дослідження мотивів.

Тема 6. Умови професійної діяльності.

Шляхи розвитку трудової діяльності. Екстремальні, субекстремальні та особливі умови діяльності. Психологічна готовність до діяльності в екстремальних умовах.

Тема 7. Працездатність. Шляхи, засоби і зміст заходів збереження працездатності.

Працездатність. Фактори та закономірності змін працездатності. Неприятливі функціональні стани: втома, монотонія, стрес. Шляхи, засоби і зміст заходів збереження працездатності. Методики дослідження працездатності.

Тема 8. Людській фактор та ефективність праці групи.

Соціально – психологічні феномени в групі. Чинники, що впливають на ефективність роботи групи. Методики психологічної діагностики груп.

Тема 9. Психологічні аспекти добору, відбору та оцінювання кадрів.

Організування добору, відбору кадрів. Методи відбору працівників. Оцінювання діяльності персоналу. Атестація персоналу організації.

Тема 10. Психологічні питання трудової адаптації та безпеки праці.

Трудова адаптація, її сутність і види. Психологічні особливості адаптації осіб зрілого та похилого віку. Психологічні питання безпеки праці.

3. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Трофімов Ю.Л. Інженерна психологія : Підручник. К. : Либідь, 2002. - 264 с.
2. Малхазов О.Р. Психологія праці : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2016. - 206 с.
3. Корольчук М.С., Трофімов Ю.Л., Осьодло В.І. та ін. Методологічні та теоретичні проблеми психології : навч. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2008. - 334 с.
4. Смирнов Б.А., Тиньков А.М. Методы инженерной психологии Х. : Гуманит. Центр, 2008. - 528 с.
5. Психологія праці та інженерна психологія : навчальний посібник для студентів денної і заочної форм навчання спеціальності 053 «Психологія» - 2-ге вид., перероб. і доп. / укладач О.С. Юрков. – Мукачево: МДУ, 2018 - 187 с.

Допоміжна:

1. Трофімов Ю.Л., Алексєєва М.І., Гончарук П.А. та ін.; Психологія : підручник за ред. Ю.Л. Трофімова. Київ : Либідь, 1999. - 558 с.
2. Інженерна психологія: курс лекцій, укладач: С.О. Гура Х.: НУЦЗ України, 2016. – 127 с.
5. Мазяр О.В. , Кириченко В.В. Психологія праці : модульний курс : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 190 с.
6. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці: підручник. К.: КНЕУ, 2003. — 367 с.
7. Семак О.О. Основи інженерної психології”: навч.-метод. посібник. Івано-Франківськ: Плай, 2006. – 106 с.
8. Гульчак Ю.П., Северин Л.І. Основи інженерної психології. Навч. посібник. Частина І.-Вінниця: ВНТУ, 2004. – 105 с

9. Инженерная психология и эргономика: хрестоматия: учеб.-метод. комплекс, автор и составитель С.Ю. Манухина. М., Изд. центр ЕАОИ, 2009. – 224 с.
10. Горностай П. П., Горбунова В. В., Коробанова О. Л., Плетка О. Т., Циганенко Г. В., Чорна Л. Г. ; Методи групової роботи в системі освіти : метод. рекомендації за ред. П. П. Горностая. К. : Міленіум, 2017. – 64 с.

4. Засоби оцінювання здобувачів вищої освіти

Питання, що виносяться на залік

1. Об'єкт, предмет, цілі та завдання психології праці.
2. Взаємозв'язки психології праці з іншими дисциплінами.
3. Методологічні принципи та методи дослідження психології праці.
4. Історія зарубіжної психології праці.
5. Становлення та розвиток вітчизняної психології праці.
6. Основні складові дисципліни.
7. Інженерна психологія.
8. Ергономіка.
9. Організаційна психологія.
10. Професійна орієнтація та професійне навчання.
11. Професія. Класифікація професій.
12. Професіографія, професіограма та психограма.
13. Загальна характеристика професій типу «людина-людина».
14. Загальна характеристика професій типу «людина-природа».
15. Загальна характеристика професій типу «людина-техніка».
16. Загальна характеристика професій типу «людина-знакова система».
17. Загальна характеристика професій типу «людина-художній образ»..
18. Сутність і теоретико-прикладні засади мотивації.
19. Психологічні теорії мотивації.
20. Управління мотивацією праці.
21. Методи і методики дослідження мотивів.
22. Шляхи розвитку професійної діяльності.
23. Екстремальні, субекстремальні та особливі умови діяльності.
24. Психологічна готовність до діяльності в екстремальних умовах праці.
25. Працездатність. Фактори та закономірності змін працездатності.
26. Неприятливі функціональні стани: втома, моногонія, стрес.
27. Шляхи, засоби і зміст заходів збереження працездатності працівників.
28. Методики дослідження працездатності працівників.
29. Соціально-психологічні феномени в групі.
30. Чинники, що впливають на ефективність роботи групи.
31. Методики психологічної діагностики групи.
32. Організування добору і відбору кадрів.
33. Методи відбору працівників.
34. Оцінювання діяльності персоналу.
35. Атестація персоналу організації.
36. Трудова адаптація, її сутність і види.

- 37. Психологічні особливості адаптації осіб зрілого та похилого віку.
- 38. Психологічні питання безпеки праці.